

XOTIN-QIZLAR HUQUQLARI JAMIYAT TARAQQIYOTINING GARVIDIR

*Bo'ka tuman adliya bo'limi
boshlig'i Qahramon Jurayev*

Xotin-qizlar huquqlari inson huquqlarining ajralmas qismi bo'lib, jamiyatning demokratik rivojlanishi, ijtimoiy adolat va barqaror taraqqiyotning asosiy mezonlaridan biridir. Ayollar va erkaklar uchun teng huquq hamda teng imkoniyatlarni ta'minlash masalasi davlat siyosatining ustuvor yo'nalishiga aylangan. Ushbu maqolada xotin-qizlar huquqlarining xalqaro va milliy normativ-huquqiy asoslari, ularning himoya mexanizmlari hamda jamiyat taraqqiyotidagi o'rni tahlil qilinadi.

Xotin-qizlar huquqlarining xalqaro-huquqiy asoslari

Ayollarga nisbatan kamsitishning barcha shakllarini bartaraf etish to'g'risidagi CEDAW Konvensiyasi — ayollar huquqlarini xalqaro miqyosda himoya qiluvchi eng muhim hujjatlardan biridir. Unda davlatlarga quyidagilar yuklatiladi:

- ayollarni siyosiy, iqtisodiy, ijtimoiy hayotda teng ishtirokini ta'minlash;
- genderga asoslangan har qanday kamsitishni taqiqlash;
- ayollarning ta'lim, sog'liqni saqlash, mehnat va ijtimoiy himoya sohalaridagi huquqlarini kafolatlash.

2. Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi

1948-yilda qabul qilingan ushbu deklaratsiya erkak va ayollar tengligini tan oladi va har bir insonning sha'ni va qadr-qimmatiga asoslangan huquqlarni kafolatlaydi. Bu hujjat ayollar huquqlarining asosiy poydevoridir.

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi

Konstitutsiyaning tegishli moddalari barcha fuqarolarning, jumladan, ayollarning:

- teng huquqliligi,
- sha'ni va qadr-qimmatining daxlsizligi,
- kamsitilishdan himoyalanih

huquqlarini kafolatlaydi.

“Xotin-qizlar va erkaklar uchun teng huquq hamda imkoniyatlar kafolatlari to‘g‘risida”gi Ushbu qonun gender tenglikni davlat siyosati sifatida belgilab, quyidagilarni kafolatlaydi:

- siyosiy, iqtisodiy va ijtimoiy sohalarda teng imkoniyatlar yaratish;
- davlat boshqaruvida ayollar ulushini oshirish;
- gender kamsitilishining oldini olish.

3. “Xotin-qizlarni tazyiq va zo‘ravonlikdan himoya qilish to‘g‘risida”gi

Qonun

Mazkur qonun ayollarni quyidagi zo‘ravonlik turlaridan himoya qiladi:

- jismoniy,
- ruhiy,
- iqtisodiy,
- jinsiy zo‘ravonlik.

Qonun asosida himoya orderi, vaqtincha boshpanalar, psixologik va huquqiy yordam tizimi joriy qilingan.

4. O‘zbekiston Respublikasining “Genderga oid ekspertiza va audit to‘g‘risida”gi Qonuni (2022-yil, O‘RQ-809)

Bu qonun davlat organlari va tashkilotlar faoliyatida gender tengligini baholash, tahlil qilish va nazorat mexanizmini belgilab berdi.

Xotin-qizlar huquqlarini ta’minlashning amaliy mexanizmlari

1. Davlat siyosati

O‘zbekistonda xotin-qizlarni qo‘llab-quvvatlash maqsadida:

- Prezident huzurida Xotin-qizlar va oila masalalari bo‘yicha qo‘mita,
- “Ayollar daftari”,
- imtiyozli kreditlar, grantlar va bandlik dasturlari

kabi tizimlar joriy etilgan.

2. Zo‘ravonlikdan himoya tizimi

- 1259 ishonch telefoni,
- Reabilitatsiya markazlari,
- Psixologik va yuridik yordam markazlari muntazam faoliyat yuritmoqda.

3. Ta’lim va bandlik sohasida imkoniyatlar

Ayollar uchun:

- bepul kasb-hunar o‘qishlari,
 - IT, tadbirkorlik va sataroshchilik kurslari,
 - mehnat bozoriga integratsiya dasturlari
- amalga oshirilmoqda.

Xulosa

Xotin-qizlar huquqlarini ta’minlash — demokratik jamiyat qurishning muhim sharti. O‘zbekiston xalqaro standartlarga asoslangan normativ-huquqiy bazani shakllantirdi. Biroq ushbu huquqlar amalda samarali ishlashi uchun jamiyatda gender madaniyatini oshirish, huquqiy savodxonlikni kuchaytirish va himoya mexanizmlarini rivojlantirish zarur. Xotin-qizlarning huquqlari himoyalangan jamiyat — kuchli, farovon va barqaror jamiyatdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. CEDAW – Ayollarga nisbatan kamsitishning barcha shakllarini bartaraf etish to‘g‘risidagi Konvensiya.
2. Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi (1948).
3. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi.
4. O‘zbekiston Respublikasi “Xotin-qizlar va erkaklar uchun teng huquq hamda imkoniyatlar kafolatlari to‘g‘risida”gi Qonun, 2019-yil.
5. O‘zbekiston Respublikasi “Xotin-qizlarni tazyiq va zo‘ravonlikdan himoya qilish to‘g‘risida”gi Qonun, 2019-yil.
6. O‘zbekiston Respublikasi O‘RQ-809-son Qonuni “Genderga oid audit va ekspertiza to‘g‘risida”, 2022-yil.